

LLOC, DOCUMENT	BARBA redona	COLLITA (si figura cap collita). SANT que hi ha a l'esquerra, mirant frontalment les dues imàtgens.	BARBA en punta o jove	COLLITA (si figura cap collita). SANT que hi ha a la dreta, mirant frontalment les dues imàtgens.
<i>Affresco nel Cimitero di Ponziano</i>	Sí	Cap	Sí, triangular	Cap
Agres (ceràmica) ¹	Sí	Forment	Sí	Raïm
Aielo de Malferit. Església de Sant Pere Apòstol (escultura) ²	Sí	Forment	Sí	Raïm
Aielo de Malferit. (ceràmica) ³	Sí	Forment	No	Palma?
Alaquàs (estampa) ⁴	No	Forment	Sí	Raïm

¹ Informació tretada del llibre *“La vida dels gloriosos sants Abdó i Senén”*, de Joan Baptista Anyés. Data de l'any 1778, com figura en una inscripció que hi ha en la banda superior de l'obra de ceràmica.

² **“CARRER SANTS DE LA PEDRA 1995-2015. 20 anys de festa (3-5 de juliol de 2015)”** (<http://historiadeaielo.blogspot.com/2017/07/carrer-sants-de-la-pedra-1995-2015-20.html>), entrada signada per Mª Jesús Juan Colomer i per Alicia Martí Soler (de la Junta Festera C/ Sants de la Pedra) i publicada en el blog *“Historia de Aiello”*. Informació facilitada, en part (el nom de l'església parroquial), per Alberto Aguado Calabuig, el 30 d'agost del 2018, per correu electrònic.

³ Aquesta obra de ceràmica es troba en el Carrer dels Sants de la Pedra, d'Aielo de Malferit.

⁴ Es tracta d'una foto que aparegué en l'article *“Els Sants de la Pedra a Alaquàs”*, de Rafael Roca i publicat en el diari *“Levante-EMV”* el 23 de juliol del 2019, a què vaig accedir eixe dia i que m'envià

Albalat dels Sorells (estampa) ⁵	Sí	Forment	Sense	Raïm
Albalat dels Sorells. Església dels Sants Reis (escultura) ⁶	Sí	Forment	Sense	Raïm
Alcàsser. Església de Sant Martí (escultura) ⁷	Sí	Raïm	Sense	Forment
Aldaia. Església de l'Anunciació (escultura) ⁸	Sí	Forment	Sense	Raïm
Algemesí. Retaule ceràmic	Sí	Raïm	Sense	Forment

Estrella Somoano Ojanguren el 26 de juliol del 2019. En l'article apareix com "*Imatge de 1919 sobre la festivitat*".

⁵ En l'entrada "**ESTAMPA SANTOS ABDÓN Y SENENT RECUERDO FIESTAS 2º CENTENARIO ALBALAT DELS SORELLS 1930—C-41**" (https://www.todocoleccion.net/postales-religiosas-recordatorios/estampa-santos-abdon-senent-reuerdo-fiestas-2-centenario-albalat-dels-sorells-1930-c-41~x135588530#sobre_el_lote), de la web "**todocoleccion**", hi ha una estampa en què es pot llegir que està feta amb motiu de les festes solemnes celebrades en ocasió del segon centenari de la fundació de la confraria dels Sants de la Pedra, Abdó i Senent. Als peus dels sants hi ha molts fruits i, per tant, es tracta d'una de les poques fonts amb aquest detall.

També direm que part de la informació facilitada per Ana, de la Biblioteca Municipal d'Albalat dels Sorells, qui m'envià un correu electrònic (el 26 de setembre del 2018) amb un document que incloïa un esbós dibuixat per l'auto-escultor i una reproducció de la fitxa descriptiva de l'aprovació d'aquestes escultures de 1946. Aquest document formava part del llibre "**Art sacre. Imatges. Església parroquial dels Sants Reis. Vila d'Albalat dels Sorells**", de Juan Bautista Tormos Capilla.

⁶ En l'entrada "**Devoció als Sants de la Pedra**" (<http://santsdelapedra1644.blogspot.com/2012/08/devocio-als-sants-de-la-pedra.html>), de Baltasar Moros Claramunt, dins del blog "**Sants Abdó i Senén, patrons de Sagunt**", es veu que hi ha diferents fruites als peus dels sants.

⁷ "**Sants de la Pedra-Imatge**" (<https://mapio.net/a/25775443/lang=gl>), entrada treta de la web "**Mapio.net**". El nom de l'església me'l facilità l'amiga María Hernández Flor, per mitjà d'un missatge del 1r de setembre del 2018, on també indicava que són els patrons d'Alcàsser. El 30 d'agost del 2019 no es podia accedir.

⁸ En el curs 2017-2018, a diferència de quan prengué les dades que ací figuren, és a dir, les del 2005, les havien invertides de lloc.

(C/ València) ⁹				
Alguenya, l' Programa de festes patronals 1989 (escultura) ¹⁰	Sí	Forment (en les dues mans)	Sí	Raïm (en les dues mans)
Almàssera. Església del Santíssim Sagrament (escultura) ¹¹	Sí	Forment	Sí	Raïm
Almedíjar. Escultura ¹²	Sí	Forment	Sí	Raïm
Almoines. Església de Sant Jaume Apòstol (escultura) ¹³	Sí	Raïm	Sí	Forment

⁹ *"Els Sants de la Pedra, fiesta de la calle Valencia"*

(<http://algesienlamemoria.blogspot.com/2016/07/els-sants-de-la-pedra-fiesta-de-la.html>), entrada del blog *"Algesí en la memoria"*, de María Nieves Bueno Ortega. Va acompanyada de la foto de la representació dels sants en uns taulells que hi ha en l'ermita que està en el carrer València. Es tracta d'una obra de primeries del segle XIX, en què es pot llegir *"Sn Abdón y Sn Senen Martires"*.

¹⁰ *"Programa oficial: Fiestas en Alguenya, en honor de los Santos Abdón y Senén-Julio 1989"*

(<https://www.todocoleccion.net/carteles-feria/programa-oficial-fiestas-alguena-honor-santos-abdon-senen-julio-1989~x31662882>), de la web *"todocoleccion"* i que coincideix, en bona mida, quant a la fotografia, amb la que apareix en l'entrada de l'Ajuntament de l'Alguenya que porta per títol *"Fiestas Patronales Alguenya"* (<http://www.alguenya.es/fiestas-patronales-alguena>), però que ofereix més informació, com ara, que el sant de l'esquerra de la imatge porta forment en les dues mans i que el de la dreta duu raïm en ambdues mans, un detall que vaig veure, per primera vegada, durant la recerca d'aquestes fonts (el 10 de desembre del 2018).

¹¹ Informació facilitada per Vicent Ruix i Contelles (a qui vaig accedir gràcies a Josep Miquel Adell i Montanyana, regidor d'Almàssera), el 17 de gener del 2019, durant un conversa. Em comentà que en el llibre *"Missa de Sant Abdó i Sant Senén, màrtirs"*, de Josep Martínez i Rondan, i editat per la Parròquia de Santa Maria (de Sagunt), de la Confraria de Sant Abdó i Sant Senén (de la mateixa ciutat) i de l'Ajuntament de Sagunt, en 1999, hi ha una foto on apareixen aquestes escultures, la qual fou el punt de partida de la informació. En aquest cas, el sant que porta raïm, en paraules de Vicent Ruix, ho fa amb *"dos porros"* (sic), és a dir, amb dos penjolls. *"Porro"* és sinònim de pomell, de penjoll, de xanglot.

¹² *"Almedíjar 2010 En cor de festa"* (<https://www.youtube.com/watch?v=DpAXwsG7g2o>), vídeo sobre aquesta població de la comarca de l'Alt Palància, on es fa festa als Sants de la Pedra des de fa molts segles. Vaig accedir a aquest vídeo, per primera vegada, el 14 d'agost del 2017, després que Gemma Luis Juanola, una amiga de Facebook, em parlàs sobre la seua àvia, natural d'Almedíjar.

¹³ Informació facilitada per Jesús Banyuls Garcia, amic de Facebook, per mitjà de diferents missatges. En u del 30 d'agost del 2018 escriu: *"El santet de la dreta duu un manollet d'espigues a la mà esquerra, la dreta no duu res,(...) el santet de l'esquerra duu un singlot de raïm a la mà esquerra. (...) segons els*

Almoradí. Iglesia de San Andrés (escultura) ¹⁴	Sí	Forment i raïm	Sense	Forment i raïm
Alpont. Oli anònim del segle XVII (pintura) ¹⁵	Sí	Forment	Bigot	Fruites, potser taronges.
Alqueria de la Comtessa, l' (escultura) ¹⁶	Sí	Raïm ¹⁷ (mà dreta) i forment (mà esquerra)	Sí	Raïm (en les dues mans)
Alzira. Jardí de la Murta (ceràmica) ¹⁸	Sí	Forment	Sí	Raïm
Apiés.	Sí	No, espasa	Sí	No, espasa

mirem frontalment. Estan en l'església sobre andes per a eixir a la processó i queden tot l'any guardats a dins l'església".

¹⁴ **"La Devoción a los Santos Abdón y Senén en ALMORADÍ"**

(<http://almoradi1829.blogspot.com/2014/07/la-devocion-a-los-santos-abdon-y-senen-en.html>), entrada del blog **"Almoradí 1829"**, de José Antonio Latorre Coves. Apareixen els dos sants, acompanyats, cada u dels dos, de forment i de raïm (un detall atípic) com també es pot veure en el vídeo que hi ha en l'article **"Bajo la protección de San Abdón y San Senén"** (<https://www.diarioinformacion.com/vega-baja/2018/07/31/proteccion-san-abdon-san-senen/2048370.html>), publicat en el diari **"Información"**.

¹⁵ **"Historia, arte e iconografía de los Santos Abdón y Senén"**, article de Daniel Benito Goerlich, dins del llibre **"De la Festa d'Acció de Gràcies i d'altres festes de Carpesa"** (p. 88).

¹⁶ **"Llegan las fiestas dels Sants de la Pedra y Moros i Cristians a l'Alqueria"**

(<http://www.ondanaranjacope.com/noticias/id44224-llegan-las-fiestas-dels-sants-de-la-pedra-y-moros-i-cristians-a-lalqueria.html>), article publicat en la web de la **"Cope Onda Naranja"**, on apareix una foto amb escultures dels Sants de la Pedra. Com a dada curiosa direm que és la primera en què veig que els dos sants porten fruites en les seues mans, en aquest cas, el de l'esquerra ho fa amb un penjoll de raïm (en la seua mà dreta) i amb un manoll de forment (en la seua mà esquerra), mentres que el sant que veiem a la dreta ho fa amb raïm en les dues mans. Aquesta foto, inclosa en aquest article del 2017, no figurava el 23 de desembre del 2019, durant la revisió de la recerca.

¹⁷ Aquest raïm és clar (de color verd), mentres que el que porta el sant que veiem a la nostra dreta és raïm negre.

¹⁸ Aquesta obra de ceràmica és una reproducció d'una de 1799, es troba en la **"Capella de la Mare de Déu"**, en el Jardí de la Murta (Alzira) i figura en Facebook, concretament en una entrada de **"MUMA. Museu Municipal d'Alzira"**, del 30 de juliol del 2016. En l'obra, es pot llegir "Sⁿ. Abdón Y Sⁿ. Senen Martir / Aexpensas de Joseph Parra. Año de 1799". Vaig accedir el 18 de desembre del 2018, mentres cercava informació sobre Almàssera.

Iglesia de San Félix el Africano (pintura) ¹⁹				
Banyeres de Mariola. Església de Santa Maria (escultura) ²⁰	Sense	No	Sí	Raïm
Benicarló. Església de Sant Bartomeu (escultura) ²¹	Sense	Forment	Sense	Raïm
Benimaclet. Ermita de Vera (Ciutat de València) ²²	Sí	Forment	Sí	Raïm
Benimodo. Plafó ceràmic (C/ dels Sants) ²³	Sí	Forment (Sant Abdó, amb el nom indicat)	Sí	Raïm (Sant Senent, amb el nom indicat)
Benissa. Ermita dels Sants de la	Sí	Raïm (mà dreta) i forment (mà esquerra)	Sí	Forment

¹⁹ Hem inclòs aquesta entrada perquè es tracta d'un dels pocs casos en què, junt amb el sant, va unit el nom, en aquest cas, en la corona. Així, en el sant que hi ha a l'esquerra, hi ha escrit "sn. *abdon*" i, en el de la nostra dreta, "sn. *senen*". Informació facilitada per Mara Allué, filla del representant polític de la localitat d'Apiés, pertanyent al terme de la ciutat d'Osca, l'11 de novembre del 2018, per correu electrònic, per mitjà de fotos d'aquestes pintures de l'altar. Adduïrem que, en lloc de fruit, cada sant porta una espasa orientada cap amunt.

²⁰ Informació facilitada per Ramón Micó i Colomer, el 30 de juliol del 2019, dia de la festivitat dels Sants de la Pedra, i de l'endemà, a través de missatges. El 30 de juliol del 2019 li comentí "Un cas atípic, perquè, si porten collites, ho fan, quasi sempre, els dos". Ell responia, entre altres coses, escrivint que "Este retaule és de postguerra, còpia de l'antic". Agraesc la seua aportació, entre altres motius, perquè no figurava en Internet.

²¹ Informació facilitada per Juan Bautista, diaca de la parròquia, per telèfon, el 23 de novembre del 2018.

²² "**Sants de la Pedra, Patrons de Benimaclet**" (<https://pobledebenimaclet.blogspot.com/2017/07/sants-de-la-pedra-patrons-de-benimaclet.html>), entrada del blog "**Poble de Benimaclet**". Es tracta de dues escultures.

²³ "**Curs Conèixer La Ribera Benimodo**" (<https://xvassembleahistoriaribera.files.wordpress.com/2012/08/benimodo.pdf>), en la pàgina 10, tret d'un document publicat amb motiu de la "**XV Assemblea d'Història de la Ribera**".

Pedra (escultura) ²⁴				
Benlloc. Pou de la Reixa (ceràmica) ²⁵	No	Forment	No	Raïm
Biar (escultura) ²⁶	Sí	Forment	Sí	Raïm
Biar. Ceràmica ²⁷	Sí	Raïm	No	Dacsa o civada
Camp de Mirra, el. Ermita de Sant Bartomeu (escultura) ²⁸	Sí	Raïm	Sí	Forment

²⁴ Escultures que podem veure en el vídeo **“Benissa-Ermitas-Ermita Stos de la Piedra Abdón y Senén-Pda de Lleus-Vicent Ibañez.mpg”** (<https://www.youtube.com/watch?v=P7Vnx3gA6K0>). Consulta feta el 13 de juny del 2018.

²⁵ Informació facilitada per José Miguel García Beltrán (historiador de Benlloc), per correu electrònic, el 9 de juliol del 2019. Com comentí eixe dia a José Miguel García, *“Aquesta obra és curiosa, ja que uneix les palmes i el forment i el raïm, quan, fins ara, crec que no n’havia vist cap cas així. Normalment, només porten les palmes, o bé les collites, o la vara de comandament”*. Com escriu l’autor, en el volum primer del llibre **“Memorias de la Villa de Benlloch”**, *“A la salida del pueblo, está la capillita dedicada a los Santos Mártires”*, això és, la capelleta on està aquest panell ceràmic.

²⁶ Foto d’una obra d’escultura, que figura en el Programa d’Actes del 2011, i que fou facilitat per Josep Lluís Escoda, en un correu electrònic del 4 de juny del 2018.

²⁷ Foto d’una obra de ceràmica amb un cartell de la inauguració de l’ermita dels Sants de la Pedra, el 30 de juliol de 1987, després de la seua restauració. Em la facilità Josep Lluís Escoda, el 4 de juny del 2018. L’endemà me n’afegí que *“les talles porten un raïm i l’altre dacsa o civada. Amb tot, Biar era un poble vinícola entre altres conreus com l’oli o l’ametlla. Per la filocsera la vinya va anar substituint-se per oliveres i ametllers, si et fixes al taulell ceràmic (que va aparéixer a una casa de Biar) porten ambdues coses també”*. Una informació realment interessant i sucosa per a l’estudi sobre els Sants de la Pedra.

²⁸ Com podem llegir en el **“Programa oficial d’actes 2009”** (http://www.almirra.com/acc_contenido/pdf/ProgramaActos09.pdf), dins de l’apartat **“Fiestas”** de la web de l’Ajuntament del Camp de Mirra, les escultures, com la de Sant Bertomeu, es traslladen, en romiatge, des de l’Ermita de Sant Bertomeu fins a l’Església de Sant Bartomeu i, ja dins del temple, es canten els goigs dedicats als Sants de la Pedra. El 12 de febrer del 2020 no es podia accedir a aquesta web.